

Václav Klein

Svět začíná za vraty

Osud válečného dítěte,
které hledá místo v životě

SVĚT ZAČÍNÁ ZA VRATY
aneb
osud válečného dítěte, které hledá
místo v životě

Václav Klein

Text © 2015 Václav Klein

Obálka © 2015 Studio 100ŽÁR

Grafická úprava a sazba © Lukáš Vik, 2015

1. vydání © Lukáš Vik, 2015

ISBN ePub formátu: 978-80-7536-045-8 (ePub)

ISBN mobi formátu: 978-80-7536-046-5 (mobi)

ISBN PDF formátu: 978-80-7536-047-2 (PDF)

Konverze do elektronických formátů:

webdesignér Lukáš Vik

<http://www.lukasvik.cz>

Prolog autora

Vzpomínky – Pasák hus

Jako kluk ve školních letech
býval jsem pasák hus,
míval jsem tam stesk po dětech,
kdo nepásl, tak si to zkus.

Cítil jsem se často sám
v té krátké části života,
vzpomínek spoustu v paměti mám
i s touhou utéct do světa.

Však dodnes slyším hlasy zvonů
a také mé maminky hlas ...
chlapče, žeň už husy domů,
je poledne, je k jídlu čas.

Četl jsem celé hodiny,
vše, co mně přišlo do ruky,
kalendáře i noviny
a dětské knížky pro kluky.

Houpal jsem se v špičkách stromů,
jak Tarzan - ten opičí král,

tak rád bych býval běžel domů
a s kamarády fotbal hrál.

Uteklo mládí,
s ním plynul čas,
do světa život zanesl nás,
mne, mou ženu, rodinu.

Však nenašel bych hodinu,
kdy litoval bych osud,
ten vůči nám byl vlídný
a blahovolný dosud.

Mé tajné přání, jako hrátky,
vrátit čas na chvíli zpátky...
stačil by života kus,
a být opět pasákem hus.

Minulé století

Jaro roku 1945

Válka je za humny

Jarní sluníčko vrhá teplé paprsky do cihlové neomítnuté zdi, oddělující venkovský dvorek od sousedního domu. Nashromážděné teplo cihel vyzařovalo, jak od akumulčních kamen, na dřevy ohrazenou hromadu písku, kde si hrál osamocný pětiletý kluk.

Moc hraček na písku neměl, lopatičku, pomačkané a rozbité plechové autíčko, původně na péro a klíček. Tyto důležité části již dávno chyběly. To mu ale nevadilo. V písku stavěl tunely a vyškrabával mezi červenými cihlami zdi zvětralou maltu. Z malty, navlhčené vodou z malého kyblíku, v plechových formičkách na cukroví, mámou vyrazených, pekl koláče a rozvážel je autíčkem od jednoho konce k druhému.

Na dvoře kejhalo pár husí a z venkovského chlívku vystrčila občas bradu bílá koza. Zamečela a podívala se na hochu, s němou otázkou, kdy dostane konečně něco k žrádlu.

„Kubíku!“ zazněl od vchodových dveří ženský hlas a vyšla chlapcova máma. „Pojď, půjdeme spolu natrhat trochu pampelišek pro husy. Pomůžeš mně a já srpem naseču trávu pro Lízu, aby dala už pokoj s tím svým mekotem.“

Dítě slezlo s hromady písku, ušmudlané a pomazané v usměvavém obličejí. Máma mu otřela pusu zástěrou. Vzala plátěnou nůši, přivázala si ji kolem pasu, zastrčila do ní srp s brouskem, do kapsy zástěry zasunula starý nůž a oznámila manželovi do krejčovské dílny, že jdou ven, na trávu.

Otec, zaměstnaný přešíváním starého zimního kabátu, který mu přinesl před Velikonocemi jeden známý, vzal sdělení na vědomost a jen podotkl: „Anko! Pospěšte si! Něco je ve vzduchu! Říkal kamarád, že slyšel, že Rusové jsou už na Slovensku. To tak daleko není, a nevím, co bude. Večer, při zatmění, zajedeme ještě k dědovi pro uzený. Naložíme škopek, ať máme něco doma v zásobě, kdyby nastala mela.“

Pan mistr krejčovský, starý příslušník Sokola, se i ve válečné době stýkal pravidelně s kamarády z jednoty v hospodě u partičky taroků, kde si vyměňovali novinky odposlouchané na zakázaném vysilači BBC z Londýna.

Měli se ženou dost starostí, aby rodině zaopatřili nejnужnější. Přes zimu si načerno vykrmili prase. Krátce po Novém roce přišel známý řezník a měli zabíjačku. Jednoho dne za šera odvezli naložené maso k dědovi. Měl na zahradě postavenou venkovskou dřevěnou udírnu, ve které udil za mlžných nocí pro rodinu a známé.

Když se máma a synek vrátili v pozdním odpoledni s plnou nůš čerstvé dubnové trávy, vyrýpaných prvních pampelišek a „ostí“ domů, nastávalo již pomalu večerní šero. Na začátku dubna nebylo lehké najít již natolik vzrostlou trávu, aby ji mohla srpem posekat. A pampelišky byly ještě malé. Musela prolézt velkou stráň a několik mezí, než měla nůši plnou. Otcovi krejčovští tovaryši odešli již do svých domovů, a než byla dílna uklizena, nastala venku tma.

„Toníku!“ zavolala staršího synka, který četl v starém kalendáři. „Nech toho čtení a nachystej trakař. Nalož na něj škopek z prádelny, provaz a kšandy na připevnění. Pojedeme k dědovi.“

Chráněna tmou vyrazila celá rodina k domku na opačném konci vesnice, kde bydlel děda s babičkou.

Doma zůstali jen černý pes Puňťa se starou tetičkou, dědečkovou sestrou. Bydlela u nich na výměnku. Ten malý domek jí původně patřil.

Na stará kolena v něm bydlela sama a dala ho proto přepsat na svoji neteř, Kubíkovu maminku, s právem bydlet s nimi do konce života. Ponechala si malou světničku, do které mohli kluci jít jen s jejím svolením. Na to jejich maminka dbala.

Chlapec u ní býval často. Vchod do světničky byl přímo z kuchyně. Vždy mu dala něco dobrého, i když to byly třeba jen suchárky nasušené přes rok z ovoce. Hlavně jablečné křížaly a švestky. Byla kořenářka, sušila si květy hluchavek, akátů a lípy, a jiných bylinek, a v zimě z nich vařila čaj. Patřila jasně k rodině a pro chlapce byla víc než chůva.

Moc nábytku neměla. Dřevěnou postel s duchnou vycpanou husím peřím, starou židli, velký vyřezávaný „khosten s šuplíkama,“ v nichž měla uložené prádlo a oblečení. Každou neděli z nich vytáhla tmavou sametovou, prošívanou „jupku“ a černou krajkami lemovanou sukni. V zimě k tomu patřil ještě stejně tmavý „muff.“ Přehodila si přes ramena vlněnou šálu a takto svátečně oblečená chodila do kostela.

Komůrka nebyla vyhřívána a tak si tetka v zimě vždycky ohřívala v kuchyni na sporáku dvě cihly. Zabalila je do staré deky a strčila si je večer před spaním do postele, to jí chlapec záviděl.

Když přijeli k dědovi, odstavili trakař ve „forhózu u ponku s vercajkem“ a vešli po dřevěných schodech do kuchyně osvícené jen petrolejovou lampou. Proud byl po večerech vypínán. V místnosti stály již dřevěné „troky“ naplněné voňavými šrůtkami ještě teplého špeku a masa. Vše připravené a nachystané k odvozu za pomoci svobodných strýců, bydlících dosud doma.

Babička měla už na stole předem nakrájené kousky chleba a otec uřízl slavnostně každému v místnosti plátek růžové dobroty. Děda jen zářil, když se na něho sesypala lavina pochval.

Sedával vždy na štokrleti u sporáku, kde bývalo jeho svaté místo. Odtud měl přehled po celé kuchyni. Ta byla zároveň obývacím, společenskou místností a přes noc sloužila jako ložnice. Fajfčíčku měl vždy v puse, při bafání se mu dlouhé kníry hýbaly nahoru a dolů.

Po chvíli klábosení, Kubík měl uši napnuté jak zajíc, aby mu nic neušlo, přišlo krátké rodinné rozloučení. Babička nalila ještě každému dospělému stopku domácí slivovice, táta si přehodil popruhy přes ramena a chopil se trakaře. Škopek s masem, přikrytý tmavým plátnem, aby nebyl nápadný, přivázal na trakař. Tonda držel konec konopného provazu, aby pomáhal do prudkého kopce, a dali

se na cestu. I malý chlapec držící se bratra táhl ze všech sil.

Ulice byly jak po vymření a tak za necelou půlhodinu přijeli bez úhony domů, udýchaní z cesty. Každý dostal ještě od mámy kousek chleba s plátkem čerstvého špeku. Ostatní zásoby byly bezpečně uloženy do chladné komory a pověšeny na trámčích, aby neplesnivěly.

Kluci už dávno spali a jejich rodiče stále ještě probírali problémy těch dnů. Měli obavy z blížící se fronty a přemýšleli, co dělat, když je zasáhne. Soused měl ve skále pod domem vykopaný a vyzděný sklep. Tam by mohly obě rodiny na nějaký čas najít ochranu. Jiná možnost nebyla. Usnuli s úmyslem hned druhý den k němu zajít.

* * *

„Toníku!“ budila ráno máma staršího z chlapců. „Po snídani půjdeš s Kubíkem k babičce, zůstanete tam přes oběd. Vezmi tady tašku, jsou v ní čerstvé buchty, upekla jsem je v noci pro vás a děda je má také rád. Odpoledne potom přijďte domů, a ať neslyším žádné stížnosti!“

„Ale jo, mami. Ale zase se s ním mám otravovat, chtěl jsem zajít za klukama.“

„Na to máš čas zítra. Udělej teď, co ti říkám. Máme s tatínkem starostí dost. Budeme u souseda chystat sklep a jenom byste překáželi. Tak teď se seberte a mažte, a nezapomeňte pozdravovat.“

Chlapci se k babičce těšili. Měli jednu tetu a čtyři strýce, tři z nich ještě s dědou a babičkou bydleli. Teta a jeden strýc měli již své rodiny, ale když se všichni, pomalu každou neděli odpoledne, scházeli na kafe, tak bylo s houfem bratranců a sestřenic v domku, jak v cirkuse. Kubík sám se u ní cítil jako v druhém domově.

Poté, co Tonda brášku otráveně dovlekl, vyřídili pozdrav, předali buchty a šli na zahradu. Byli zvědaví, co děda dělá. Toho měl Kubík moc rád. Neznal ho jinak než oblečeného v šedé štruksáky, opásané řemenem, přes který se valilo dědovo břicho. Na řemenu měl přidělaný tak zvaný „kočičák“. To byl pytlík na fajfkový tabák. Udělal si ho sám z kočičího kožíšku, plandal mu vždy na zadku.

Porýval záhonky a kluci víc překáželi, než pomáhali. Na zahradě si děda totiž pěstoval na černo svůj tabák. Nebyl díky válečné době k dostání a jeho pěstování bylo zakázané. Loni na podzim kluci přihlíželi, jak se strýcem hladili v kuchyni jeho usušené listy pravítkem a děda je natíral

medovou vodou, aby dostaly ten správný šmrnc. Pak je roloval do trubičky a „kudlou zavírákem“ na tenoučko řezal, než tabák nacpal do kočičáku.

Po chvíli překážení se nad nimi ozvalo bzučení letadel. Děda přerušil rytí, položil rýč a s kluky se zájmem sledoval, jak vysoko na modrém nebi kolem sebe krouží skupinka letadel.

Po několikrát opakovaném přerušovaném staccatu se jedno z nich, doprovázeno černým ohonem kouře, řítilo k lesům na hřebenech nad vesnicí, sledováno krátce na to druhým.

„Sakra! Kluci! Rychle do sklepa, ať už vás tady nevidím,“ děda náhle rozčileně vybuchl a spěchal s nimi do dvora, kde už stála lamentující babička.

„Dědo! Nemáš rozum? Co kdyby se něco stalo!“

Po půlhodině směli kluci vylézt ze sklepa. Na nebi nebyla po předešlé události ani stopa.

Dva svobodní strýcové chlapců, ve věku čtyřiaadvaceti a třiadvaceti let, s čepicemi na hlavě, stáli suverénně na dvoře. Nad takové maličkosti se dokázali povznést. Oba se vrátili nedávno z nuceného nasazení v Reichu a znali již svět. Starší z nich, Vašek, měl za sebou cestu jak Odysseus. Při návratu domů, vlakem přes Německo, zažil několikrát letecký nálet, tak zvaných „kotlářů“, a

dostal se jen s potížemi do Prahy. Zbytek cesty na Moravu šel potom pěšky, protože neměl peníze.

I když ho potkalo cestou štěstí, zastavil mu řidič s malým nákladákem poháněným na dřevoplyn, a vzal ho dobrých šedesát kilometrů s sebou, potřeboval čtyři dny, než mohl zcela utrmácený zabušit na domácí vrata. Jednu noc strávil s povolením sedláka ve stodole na slámě, jinak přespával v „kupkách sena“

„Mami! Máte něco proti temu, abysme se šli zeptat, co to bylo za letadlo?“ obrátil se mladší ze strýců na babičku.

Než mohla odpovědět, vskočil děda s doporučením: „Běžte na Sokolovnu, tam už nekdo bude. Ale přinďte brzo zpátky. Bude asi pěkná mela. Začíná mě svrbět hřbet, to je špatný znamení. Tak ať ste pak radši doma.“

Sloužil za první světové války u dragounů, a při vykládání svých zkušeností a zážitků nezapomněl nikdy upozornit na to, že svrbění hřbetu ho vždy varovalo před hrozícím nebezpečím. Vrcholem jeho vyprávění byla pokaždé příhoda, kdy byl přímým účastníkem zamíchaným do boje s italskou kavalerií.

„Co mám povídat! Mě vám ten den tak svrběl hřbet. A pak nás nahnali do ataku. Jak začalo

střílení, tak můj kuň začal jančit. Rozběhl se a utíkal se mnó, jak natažené pérem a vůbec mě neposlóchal. Já sem měl vytasenó šavlu a strachem staženó prdel. Když se mně ho podařilo zastavit a obrátit, tak bylo už po bitvě. Musel sem byt té kobyle vděčné, ona mě tím zachránila.“

„Kdybys moc klukům nepovidal,“ vmíchala se vždycky babička, „vždyť si byl u vozatajů!“

Neuplynula hodina a mládenci se vrátili domů. Jedním dechem začali jeden přes druhého povídat.

„Tati, poslóchéte! Sokolovna je plná Němců. Majó tam nákladní auta, só tam nakvartýrovaní a budó tam asi spat. To sestřelený letadlo, co spadlo, bylo německý. Spadlo pré za hájovno u Hradské cesty.“

Kubík stál s otevřenou pusou - sestřelené německé letadlo - pěkně mu to v hlavě vířilo. Tonda ho chytil za ruku. „Pod, deme dom. To musíme našim říct.“ A po rozloučení, ve spěchu sdělit novinu rodičům, táhnul bratra za sebou.

„Tati, můžu jít teď za klukama?“ zeptal se otce, když důležitou novinu oznámili.

„Můžeš jít,“ odpověděla na místo otce matka, „ale Kubíka vezmeš sebo. Máme tady hodně práce. Ať ste k večeru zpátky!“

To byla pro něho rána. Kamarádi, Jarek a Honza, byli v jeho stáří, a když tam přitáhne malého bráchu, tak nebudou moc nadšení. S kyselým obličejem vzal chlapce a šli na plácek na konci ulice, kde se obvykle scházela starší mládež ke hrám a zábavě.

Samozřejmě oba kamarádi už tam byli, a mluvilo se jen o sestřeleném letadle. Tonda se mohl pochlubit, že byl svědkem, když ho trefili. A pěkně to vybarvoval. Malého Kubíka si nikdo moc nevšímal.

„Tondo! Viděls dnes ty dva Kriegrovy Fritze?“ zeptal se Jarek a změnil tím probírané téma. „Ti só teď posraný, co?“

Fritzové bývali jejich spolužáci. Bydleli hned naproti Utíkalovic domku. Jejich otec byl německé národnosti, přišel do vesnice již dávno, před řadou let. Oženil se s Rakušankou, kterou si přivedl od hranic. Téměř bez vady mluvila celá rodina česky. Do roku 1938! Potom zblbli, což si myslela celá vesnice. Přihlásili se k německví a děti začali posílat na německé školy do krajského města. „Arijští“ synové se stali členy spolku „Kuratória“ a pro své české sousedy a bývalé kamarády, měli jen opovržlivé výrazy.

Pan Krieger musel narukovat do Reichu na vojnu a v posledních letech se o něm ve vesnici nic nevědělo. Jeho manželce a potomkům se začala ke konci války, jak se říká stahovat prdel. A na tuto okolnost poukázal škodolibě Jarek.

Honza se vytasil s návrhem: „Kluci! Podme se podívat k hájovně. Tam pré to letadlo spadlo. Za chvíli se začne stmívat. Do tmy sme zpátky.“

Tonda se podíval krátce, otráveně na brášku a po chvíli se rozhodl: „Deš s nama. Ale doma ani muk! Jasný?“

Kluci se otočili a namířili přes vesnici k nedalekému lesu. Ulice byla prázdná, občané se připravovali na příchod fronty. Jen občas zahlédli sem, tam, člověka pracujícího na zahradě. U hájovny zabočili na lesní cestu po stranách obrostlou hustým smrkovým podrostem. Zmlkli a plížili se jak indiáni po okraji cesty. Po několika stech metrech náhle Jarek celou skupinku zastavil.

„Kluci! Poslouchéte! Máme průser! Slyšíte to? Neco po cestě jede! Rychle do smrčků!“

Vlítli jak střely do smrkové houštiny. Tonda táhl bratra za ruku a přitiskl ho do dolíku za hustým stromkem. „Člověče! Ani se nehýbél“

Po chvíli se ze zákrutu cesty vynořilo velké nákladní auto pro zamaskování pomalované

barevnými fleky. Na otevřené korbě kolem postranic seděli němečtí vojáci v přilbách, s puškami na klínech. Četa „wehrmachtu“ odvázející zbytky letadla, uložené uprostřed nákladní plochy.

Po notné době vylezli kluci na cestu a dohadovali se, jestli by se neměli raději otočit a vrátit.

„Já myslím, že tam teď nikdo nebude,“ mínil Honza, nejstarší z nich. „Tak daleko už to nemůže být. Poďme dál!“

Se zatajeným dechem prošli několik zátočin a uviděli ohořelou strážku, na které leželo jen pár kousků okouřených plechů, zbytků zříceného letadla. Ostatní části, včetně motoru, naložili vojáci na nákladák a odvezli s sebou. Kolem byl jen neobvyklý zápach spáleniny a benzínu. Místo se sklíčující atmosférou působilo nevlídně.

Začalo se stmívat. Chvilí bloumali kolem spáleniště, ale nenašli tam nic, co by je zaujalo. Rozhodli se k návratu a pospíchali domů.

„Brácho!“ upozornil Tonda Kubíka. „Budeš držet hubu! Jinak už tě sebó nikdy nevezmu. Jasný?“

* * *

Kubíkovi se po ranním probuzení nechtělo vstávat. Měl za sebou neklidnou noc. Ve snech

ho strašili cizí vojáci v helmách. Sluníčko bylo už vysoko na nebi a bratr Tonda dávno z postele venku.

Pomalů se vyhrabal z peřin, protřel oči jako kočka a v kuchyni snědl na stole ležící kousek chleba se sádlem. Mlčky si hrál celé dopoledne na dvoře na hromadě písku, odpoledne přihlížel, jak Tonda čistil kozí chlívěk, a s první tmou zalezl do postele, kterou sdílel společně s bratrem.

Krátce po půlnoci, v nejhlubším spánku, je probudila máma: „Chlapci! Do sklepa! Toníku! Vem deky a rychle, ať seš tam první!“

Popadla Kubíka do náruče a vyběhla s ním z domu na předzahrádku. Rozespálý chlapec viděl jen nebe poseté hvězdami a slyšel tlumené dunění, jak při bouřce. Tonda stál u branky, zvědavě pozoroval v dálce vyskakující plaménky dělostřelby a poslouchal rány explozí.

„Sakra kluku! Už ať seš ve sklepě. To jsou tanky, tam je mela. Už to máme na krku!“ ozval se otec a dal mu šťouchanec do zad. Stará tetka táhla ještě deku a polštář; přece nebudou chlapci ležet „na tvrdým.“

Ve sklepě byla již sousedova rodina s dvěma staršími kluky a děvčetem. Když k nim přibyl Tonda, Kubík a rodičové s tetičkou, tak nebylo ve

sklepe málem k hnutí. Nejmladšího Kubíka uložili do připravené postele, ostatní si našli místa podle možností a pokoušeli se klimbat. V rozčilení a nervozitě byl chlapec jediný, který usnul. Dveře sklepa tlumily venkovní zvuky a jen občas bylo slyšet z dálky střelbu, jak slabé dunění hromu.

Jako první vylezli brzy ráno ze sklepa rodiče. Protože se zdál být v okolí klid, střelbu nebylo slyšet, vrátily se obě rodiny do domovů. U Utíkalů připravila máma narychlo jednoduchou snídani a posadili se pohromadě v kuchyni kolem stolu. Tátovi tovaryši ten den do práce nepřišli. Měli domluveno s mistrem, že když půjde do tuhého, tak zůstane práce stát.

Ozvalo se silné bušení na dveře a za nimi německé hlasy. Otec spěchal otevřít. U vchodu stál německý oficír se dvěma ušpiněnými pěšáky, pod schody na ulici bylo vidět další houf vojáků.

Pan Utíkal německy nemluvil. Znal jen pár slov, které pochytil za dřívějšího pobytu v Praze, ale z gest pochopil, že jim byli přiděleni dva vojáci na kvartýr. Důstojník se krátce s vojáky ještě o něčem dohadoval, křikl na zbylou skupinu stojící venku a odešel s ní k dalším sousedům.

Vojáci byli unavení, neupravení a špinaví. Máma jim ukázala jedinou postel v tetiččině komůrce,

kde se usadili a odložili ruksaky. Chudák tetka se musela uvelebit ve sklepě, vzala to ale s klidem. Jeden z nich slušně požádal o čaj, který voněl z kuchyně.

Poslední dva roky, dokud nebyly školy uzavřeny, měl Tonda němčinu a musel se svou troškou znalostí zastat roli tlumočníka. Když překonal první strach, zpočátku myslel, že k nim přišli kvůli včerejšímu výletu k místu sestřeleného letadla, začal s vojáky brebentit.

Chlapi, kolem čtyřicítky, převzali hrnky s čajem a snažili se s rodiči stojícími přede dveřmi dorozumět. Se strachem v očích vysvětlovali, že je jim „Ivan“ v patách. Tankové vojsko je žene před sebou, jak zajíce na honu.

„Hitler kaputt! Hitler kaputt!“ opakovali několikrát. Vytáhli z baťohů tmavý komisárek, ukrojili si každý skývu chleba a mazali si ho margarinem, který měli v ešusu. Kubíkovi, který je pozoroval, neušlo ani slovo, i když jim nerozuměl.

Po chvíli poprosili o hrnec teplé vody, aby se mohli umýt. Jeden z nich vyprávěl, že má rodinu někde v okolí Norimberku, a smutně poznamenal, že už ji asi neuvidí.

K umývání musili nejprve přinést z bečky na dvoře nachytanou dešťovou vodu a ohřát ji

v hrncích na sporáku. Dům neměl vodovodní přípojku a pitnou vodu museli kluci s otcem přinášet v kbelících ze studny stojící v bývalém kamenolomu, vzdáleném několik minut chůze.

Když bylo vojákům vyhověno, zavřeli se tito v komůrce a posléze postavili lavór a špinavou vodu v kbelíku přede dveře. Natáhli se vedle sebe na postel a nastalo ticho.

Máma poslala Kubíka, aby si hrál na dvorku a Tondovi nařídila, aby se neopovážil jít ven z domu.

* * *

V domě u babičky strávila celá zbylá rodina včetně strýců rušnou noc ve sklepě pod domem. Byla v něm zároveň i prádelna a další pracovní ponk na tesařské práce.

Před polednem nařídila babička oběma svým synům, aby zaskočili k pekaři.

„Pospěšte si, než se něco semele. Ať máme na pár dní v domě chleba. Kdo ví, kdy bude zase píct.“

Franta a Vašek rádi vypadli z domu, aby se vyhnuli matčinu komandování. K pekaři měli zhruba kilometr napříč vesnicí. Ulice vedla podél budovy Sokolovny, která stála na okraji bývalého zámeckého dvora, kde se rozdvojila. Jedna z cest

procházela dvorem přímo na vesnickou náves, kde stál na pahorku, jak hrad, vesnický kostel. Druhá vedla k pekaři a obloukem tam rovněž vyústila.

Mládenci si všimli, že houfy německých vojáků, které Sokolovnu do té doby okupovaly, zmizely a budova stála na rozdíl od předchozích dnů tichá a opuštěná. Přiběhli k pekaři, vyřídili pozdrav a koupili dva velké bochníky chleba, které si strčili pod paži, a dali se na cestu domů.

Minuli sokolský objekt a přešli silniční rozcestí, když se od lesa ozval zvuk letadla, které se poměrně nízko nad strání stáčelo nad vesnici. Zůstali stát a zvědavě pozorovali, co se bude dít. Začali se dohadovat, jestli je to Rus, Němec, anebo Angličan.

Letoun po okruhu namířil nad kostel a vypustil tři bomby. Jedna spadla v údolní ulici, odkud se po nastalém hromovém výbuchu objevil sloup kouře a prachu. Druhá trefila věž kostela. Po nárazu se rozlétly střešní tašky a část špice se rozsypala. Třetí prorazila hřbet dómu a zmizela pod jeho krovky.

Výbuchy se neozvaly, bratři stáli s vykulenýma očima. Letec udělal velký oblouk a nalétával směrem na Sokolovnu.

„Ježíš! Franto! Brácho! Do tarasu, rychle!“ Vašek volnou rukou strhl mladšího bratra za rukáv na svažující se strážku silnice do vyhloubeného kanálu.

Letadlo přelétlo o pár vteřin později nad jejich hlavami a vypustilo další dvě bomby, které budovu Sokolovny plně zasáhly. Tentokrát nastal obrovský výbuch a tlaková vlna se přehnala přes silnici nad hlavami postrašených a k zemi přitisknutých mladíků.

Letec zvedl letadlo do výše a po opětovném obletu vesnice se ztratil nad lesy.

V nastalém tichu se oba vyhrabali z kanálu. Sokolovna zmizela. Nahradila ji hromada kouřící sutě a obrovský mrak prachu. V šoku stále drželi pod pažemi koupené, poněkud pomačkané bochníky, umazané hlínou a pískem.

„Ty, Vašku!“ povídá stydlivě Franta bratrovi. „Zažil jsem v Reichu už ledaco, ale tentokrát mám plný gatě, posral jsem se. Poďme rychle dom.“

* * *

Tři dny po bombardování vesnice, které obyvatelé přežili většinou uschováni po sklepech, nastal přechodně klid.

„Tondo!“ zavolal toho rána sousedův chlapec Kubíkova bratra. „Poď si s náma zahrát fotbal.“ Přitáhl z domova míč, ušitý ze starých hadrů, zvaný hadrák, a kluci se honili za mičudou před vchodem

do sklepa. S nebezpečím a blízkostí nějaké fronty si nedělali, na rozdíl od rodičů, žádné starosti.

Nedaleko odtud se sousedé vyrojili na ulici a rozčileně probírali nastalou situaci.

Táta Utíkal se dozvěděl, že na kostele nevznikly velké škody. Střecha věže byla sice rozbitá, druhá bomba prorazila klenbu a zůstala ležet před oltářem. Žádná z nich nevybuchla. Třetí spadla v údolí na rodinný dům, po kterém zůstala jen suť. Asi všichni svatí s Pánem Bohem drželi nad kostelem ochrannou ruku.

„Chlapi! Neblbněte!“ nabádal sousedy, aby nepobíhali po ulici, která se táhla na hřebenu pahorku s krásným výhledem na jih Moravy, a nesrocovali se.

„Rusi só už nedaleko, už asi pod mohyló v Praci. Zalezte radši do baráků. Vždyť ste tady všeci, jak na prezentačním talířku!“

Nikdo na jeho varování nedbal, odbyli to mávnutím rukou. A tak se po krátké době vracel domů a zašel do sklepa, kde ženy s obavami připravovaly prostor pro delší pobyt a chystaly se na očekávaný příchod fronty.

„Anko!“ oslovil manželku. „Já zandu ještě na dvůr, podívat se, jestli má koza dost sena a jestli só

huse v pořádku. A dohlídni na to, aby kluci šli už do sklepa.“

Prošel sousedovým domem a bočními dvířky v plotě vešel na dvůr. Koza Líza byla zaopatřená, husy zavřené a pes Puňťa měl ještě trochu žrádla v misce.

Využil volné chvílky a šel navštívit dřevěnou kadibudku, postavenou u hnojníku vedle masivních vrat. Byl tam jen pár minut, když se ozval vzduchem táhlý hvizd a na konci ulice, na plácku, kde se obvykle scházela mládež, dopadl šrapnel. V tu ránu, jak když do vrabců střelí, shromáždění sousedé se rozprchli a úprkem řítili do domovů.

Nové zahvzdání a druhý šrapnel „trefil“ střechu domu uprostřed ulice. Další po chvílce udeřil před vraty Utíkalova dvorku. Masivní brána sice zachytila tisíce střepin, přesto se jich ještě desítky zaryly do dřevěné konstrukce kadibudky. Pes Puňťa, který při explozích vyděšeně pobíhal po dvoře, strachy zavyl a zahrabal se v kůlně pod hromadu slámy, kde se chudák třepal jak osika.

Táta vylétl z budky v podvlíkačkách na půl žerdi. Měl štěstí, dřevo střepiny zachytilo, zůstal bez zranění. V panice natahoval kalhoty a běžel do sklepa. Na chudáka Puňťu nemyslel.

Ostřelování po chvíli přestalo a nastal přechodně klid. Před polednem se rozléhal po okolí rachot. Německý oficír přebíhal a dával dohromady svoji četou, seřval vojáky, kteří neměli čas dospat, a hnal je po příkré cestě vesnicí do kopců k lesům začínajícího Moravského krasu.

Vesnice byla jak po vymřeni, obyvatelé byli s rodinami uschováni ve sklepích za zaryglovanými dveřmi, nikdo si netroufal vylézt ven. Přímé bojůvky, které nastaly mezi hrnouchy se rudoarmějci, beroucími vesnici přímým útokem, a německými vojáky, kteří se urputně bránili zakopáni na okraji lesa, probíhaly na ulicích a v okolí beze svědků.

V pozdních hodinách se ozval táhlý hvizd pozounů a trub, s explozemi a echem rachotu raketometů „Katuší - Stalinových varhan.“ Začaly systematicky kropit a ničit původně krásný borový les u vesnice, kde byla německá postavení, a měnily ho v hromady roztráštěných dřevin a hlíny.

Následující den se střelba a rachot přesunuly do lesů nad vesnicí a první občané si troufli vystrčit nos.

Soused se vrátil z venku po krátkém pobytu zpět do sklepa.: „Utíkale! Dělnák hoří! Už só tam z něho jenom zdi a moře kóru. Němci ho při útěku zapálili.

Pré tam byl skladované a schované městské archiv. Měli tam nějaký důležitý dokumenty. Říkala to hospodská.“

Když se táta Utíkal odvážil vyjít opět na chvílku na dvůr, aby zkontroloval domácí havěť, našel tam zalezlého Puňtu a vzal ho sebou do sklepa na noc.

Po vesnici se pohybovali a pobíhali rudoarmějci. Pro vesnici přímá válka po třech dnech skončila. Odesly to tři rodinné domy, kostel, Sokolovna a Dělnický dům. Občané své nadšení z osvobození drželi zpátky. Vojáci zastavovali ženy a děvčata, brali jim hodinky a někdy byli dotěrní. Nejvíc se rozšířilo rčení – „davaj časy!“

Osvoboditelé

Na okraji vesnice, u silničky, která ji spojovala se vzdálenou státní silnicí, stál trochu o samotě rodinný dům. Se zahradou přecházející do polí. Za mírových časů tam byl klid, rušený převážně selskými povozy vozíci rolníky a jejich pomocníky na polní práce. V posledních frontových dnech nastal rozruch, stala se z ní tepna sloužící k přísunu sovětského vojska a válečného materiálu.

V domku bydleli bezdětní manželé, žena k blížící se k třicítce, s mužem o něco starším. V posledních týdnech války však obývala domek sama.

V převážně klerikálně založené vesnici s hrstkou demokratů bylo veřejným tajemstvím, že jsou levicového přesvědčení a že mají kontakt s partyzány. V tomto směru nebyli jediní, ale ve vesnici udavači nebyli, takže po dobu války se nedělo nic zvláštního. Teprve před blížícím se koncem, když na Vyškovsku vyhodili partyzáni železniční most, došlo k zostření situace a brněnské gestapo začalo být aktivní. Ukázalo se, že tam pár informátorů musilo být.

Naštěstí zmizel její manžel před zákrokem gestapa s několika jinými včas v lesích.

Poslední válečné dny přežila žena ve sklepě u matky. Ta bydlela uprostřed vesnice ve starším domě, se sklepením z minulého století. Po přechodu fronty, přes matčino varování, se vrátila do svého domku. Manžel se nehlásil, v blízkých lesích se ještě bojovalo.

Jako jedna z mála naivně vítala osvoboditele. Nadšeně mávala ze zahrádky na rudoarmějce jedoucí kolem, dělala z prvních kvetoucích narcisů a kočiček kytice a házela jim je do aut.

Druhý den po osvobození, schylovalo se k večeru, zastavilo u jejího domku terénní vojenské auto. Vystoupil rudoarmějec s brašnou na boku a poručil řidiči, aby zůstal ve voze. Odkráčel k domku, otevřel vrátka předzahrádky a zabušil na dveře.

Překvapená žena, která v tomto čase nikoho neočekávala, otevřela. Voják rezolutně vešel dovnitř a dveře za sebou zabouchl. Prošel předsínkou do kuchyně, kde se zastavil. Chvíli se rozhlížel, jakoby naslouchal.

„Kdě u tebjá stakany?“ obrátil se na mladou ženu. Ta stála jak zmražená v kuchyňských dveřích. Nečekal na její odpověď, popošel ke kredenci, odsunul skleněné dvířka a vyndal dvě odlivky, které postavil na stůl.